ג א א)לפנים ממנו סורג גבוה י' טפחים ושלש עשרה פרצות היו שם שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדם י"ג השתחויות ב)ב לפנים ממנו החיל עשר אמות ג ושתים עשרה מעלות היו שם רום המעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה כל המעלות שהיו שם רום מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה חוץ משל אולם ג)ד כל הפתחים שהיו שם גובהן כ' אמה ורחבן עשר אמות חוץ משל אולם ה כל הפתחים שהיו שם היו להן דלתות חוץ משל אולם כל השערים שהיו שם היו להן שקופות חוץ משל טדי שהיו שם שתי אבנים מוטות זו ע"ג זו ו כל השערים שהיו שם נשתנו להיות של זהב חוץ משער ניקנור מפני שנעשה בהן נס ויש אומרים מפני שנחשתן מצהיב: ד ז ד)וכל הכתלים שהיו שם גבוהים חוץ מכותל המזרחי שהכהן השורף את הפרה עומד בראש הר המשחה ומתכוין ורואה בפתחו של היכל בשעת הזיית הדם: ה ח עזרת ה)הנשים היתה אורך מאה ושלשים וחמש על רחב מאה ושלשים וחמש וד' לשכות היו בד' מקצעותיה של מ' מ' אמה ולא היו מקורות וכך הם עתידים להיות שנאמר [1] ויוציאני אל החצר החיצונה ויעבירני אל ארבעת מקצועי החצר והנה חצר במקצוע החצר וגומר בארבעת מקצעות החצר חצרות קטורות ואין קטורות אלא שאינן מקורות ט ומה היו משמשות דרומית מזרחית היא היתה לשכת הנזירים ששם הנזירין מבשלין את שלמיהן ומגלחין את שערן ומשלחים תחת הדוד מזרחית צפונית היא היתה לשכת העצים ששם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים ו)וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח צפונית מערבית היא היתה לשכת מצורעים מערבית דרומית ז)אמר ראב"י שכחתי מה היתה משמשת אבא שאול אומר שם היו נותנין יין ושמן היא היתה נקראת לשכת בית שמניה ח)וחלקה היתה ט)בראשנה י והקיפוה כצוצרה שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן כדי שלא יהו מעורבין י)וט"ו מעלות כ עולות מתוכה לעזרת ישראל כנגד ט"ו מעלות שבתהלים שעליהן הלוים כ)אומרים בשיר לא היו טרוטות אלא מוקפות כחצי גורן עגולה:

ולשכות

ר"ש

בתחלת עזרת ישראל אצל שער נקנור: **ולא היו טרוטות.** לא היו המעלות עולות כשורה זו על זו כמעלות החיל וכמעלות האולם אלא מוקפות היו בהיקף ועיגול אחת הנה ואחת הנה כעוגל חצי הלבנה כדי שלא יעלו יותר מדאי עד עזרת ישראל (א) לשון טרוטות איני יודע לכוין: ט) ולשכות היו תחת עזרת ישראל. מחילות תחתיה: **ופתוחות לעזרת הנשים.** בגובה אותן ט"ו מעלות שסוליה של זו גבוהין מסיפוליה של זו: **עזרת ישראל.** היתה לפנים מחומתה מט"ו מעלות הללו (ומעלה) אורך קל"ה כנגד הרוחב של עזרת נשים אלא שלגבי עזרת ישראל קרי ליה אורך מתוך שרוחב שלה אינו אלא י"א אמה ומנהג המקרא בכל מקום מדה היתירה קרויה אורך והמועטת קרויה רוחב ואפי' הוא אורך לפי דבר אחר וכן עזרת הכהנים מישראל והלאה קל"ה באורך כלפי דריסת הישראל וי"א ברוחב כלפי המזבח: וראשי פספסין. גיזרין של עץ מונחין בארך רוסם וסימן בין דריסת ישראל לדריסת כהנים ועוד רשאין היו ישראל להיות נמשכין אצל כותלי הדרום רחוק מן המזרח ותשמישן עד לאחורי בית הכפרת כשהם לפופים והכהנים מהלכין בכל מקום אלא שהללו י"א אמה תשמיש לעצמו: **מעלה היה שם.** בין י"א של ישראל לי"א של כהנים: **ודוכן.** הכהנים לברך את העם קבוע בה בתחלת עזרה שלהן וכן נאה ברכת כהנים בראש עזרתם ושל לוים בראש עזרתם וישראל ביני וביני ובאותו דוכן עולות עוד שלש מעלות ששלחה של כל אחד חצי אמה שהן אמה וחצי מלבד מעלה הראשונה של אמה הרי שתי אמות ומחצה שגבהו הכהנים מישראל: **כל העזרה כולה היתה אורך קפ"ז.** מעזרת ישראל שעלתה וגבהה על עזרת הנשים ועוד לאחורי הכפורת והרוחב שלה קל"ה כמו שמנינו שיעור זה לכל אחת ואחת מצפון לדרום ובפ' אחרון מונה החשבון של קפ"ז באורך ממזרח למערב: **וי"ג השתחויות היו שם.** בעזרה הגדולה והטעם פירש כנגד י"ג פירצות: ואבא יוסי חולק על חכמים ומפרשן כנגד י"ג שערים שהוא מעמיד בעזרה ומונה אותם והולך ומודים היו על נוי הבניין ומה הן י"ג שערים לדבריו שערים הדרומים סמוכין למערבה היו וכך שם כולם ולא פירש טעם אלא בשער המים: מ) **מצפנים.** מפורש ביחזקאל: שער יכניה. לבדו נותן לו טעם. ושנים במערב אחורי הכפרת ולא ידעתי מה הם משמשים:

הדרן עלך הר הבית

ר"מ

ג כשאדם מגיע לפרצה מאותן הפרצות משתחווה לשם ומודה על כריתות מלכות יון כמו שזכרנו בשקלים והיה אדם עולה מקרקע החיל י"ב מעלות ואז הולך בקרקע ישרה והיא עזרת הנשים ואמר שכל מעלה שהיתה במקדש גבוה חצי אמה א] וגובה חצי אמה גב המעלה היא שלחה וזו היא צורת זה (ג) כדי שיתבאר הדבר שנקרא שלחה. ועוד יתבאר בפ' הג' שמעלות האולם רום מעלה חצי אמה ושלחה ב] חצי אמה וכן פתחו של אולם גבהו ארבעים ורוחבו עשרים. וענין מה שאמר שקופות. שהיה להם משקוף והוא המשקוף העליון של הפתח והמשנה משתמשת בזה השם ג] על הזיזים ועוד תראה במס' אהלות שקורין אותו תמיד שקוף ולא משקוף וב' אבנים מוטות זו על גב זו כגון זה (ד) והיה ציר השער מונח במקום ד] (אחד ובמקום אחד) וכבר זכרנו בשלישי מכפורים (לח.) נס שנעשה בדלתי ניקנור. ופירוש מצהיב. ירוק כעין הזהוב וכבר פירשו בסיפרא מה שאמר רחמנא שער הצהוב ואמר כתבנית הזהב כמו שנתבאר בנגעים: ד ה הלכה זו צריכה ביאור הרבה ותן לבך לצייר מה שאני אומר לך אחר שאקדים שפרה אדומה צריך לזרוק מדמה ה] לנוכח ההיכל והוא רואה אותו שנאמר והזה אל נוכח פני אהל מועד מדמה ומכלל מסכת זו ר"א בן יעקב שאמר בפרק זה שעזרת כהנים היתה גבוהה על עזרת ישראל שתי אמות ומחצה וכשנכנס אדם בשער שושן מהר הבית הולך בקרקע ישרה עד שיגיע אל החיל אחר כך עולה מן החיל בי"ב מעלות עד שמגיע לעזרת נשים ותהיה עזרת נשים גבוה מקרקע הר הבית והחיל ו] כשש אמות לפי שכבר הקדמנו שכל מעלה שהיתה במקדש גבוהה חצי אמה אח"כ הולך עזרת נשים כולה שהיא ישרה ועולה מסופה לעזרת ישראל בט"ו מעלות כמו שזכר בפרק זה ולפיכך היתה עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים ז' אמות ומחצה אח"כ עולה מעזרת ישראל אל עזרת הכהנים ז] בדוכן שגבהו אמה ושלשה מעלות ממעל לדוכן אחר כך הולך על עזרת כהנים כולה והמזבח ובין האולם והמזבח בקרקע (אחד) ישרה אחר כך עולה בי"ב מעלות אל האולם כמו שיזכור בג' ממסכתא זו והאולם וההיכל בקרקע (אחד) ישרה ולפיכך יהיה ההיכל למעלה מעזרת כהנים בשש אמות ויעלה בידינו מכל הגבוהים שקרקע ההיכל למעלה מקרקע הר הבית שבו שער שושן כ"ב אמה וגבהו של שער שושן כ' אמה על הרוב כמו שהקדמנו שזה גובה של כל פתח לפיכך כשהכהן עומד בהר המשחה ומביט משער שושן יגיע ראות עיניו אל המעלה השמינית ממעלות האולם ואינו רואה את ההיכל מן הפתח בשום פנים לפי שהמשקוף התחתון למעלה ממשקוף שער שושן העליון ב' אמות לנוכח ולפיכך צריך שיהא הכותל שלמעלה משער שושן נמוך כדי שיראה ההיכל ממעל לו ואע"פ שכל מה שאמרנו מבואר למעיין עוד אני מצייר אותו כדי שיובן במהרה ועוד נבאר איך היה מקום הנחת ההיכל והעזרה בשיפוע ההר וזו היא הצורה (ה) ואמרו שהוא נמוך מכ' אמה דרך משל כדי שיהא הנראה משער ההיכל יותר משתי אמות ואם היה גבהו של כותל פחות יהא הנראה מפתח ההיכל יותר בלי ספק וזה ענין מבואר. וכבר ידעת שקיטור שם עשן וענן קטורת שמעלה ממנו העשן לפי שאין לה תקרה. ומתליעין. ר"ל שמסירין העצים שיש בהם תולעת כמו שאמרו מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך. וממה שא"ר אליעזר בן יעקב שכחתי מה שהיתה משמשת. ראיה שהוא המגיד כל מה שהקדמנו בסדר הבית וכן ביאר הש"ס. וענין חלקה. שהיתה פרועה ואין כותל מקיף לה וכבר נתבאר בסוף סוכה (דף נא:) שבה היתה הכניסה לשמחה בימי החג ומיראה שמא יתערבו הנשים בין האנשים הקיפו אותה בשקופין אטומים ועשו בהם כמין מעלות כדי שיביטו מהן הנשים בשעת כניסת ישראל לשמחת בית השואבה שם כמו שביארנו בסוף סוכה. אח"כ אמר שמעלות עזרת נשים לא היו ארוכים כשאר המעלות כמו שהוא מפורסם היום מצורת המדרגות אלא היתה כל מעלה כמו חצי עגולה עד שתהא כל מעלה חצי גורן כזה (ו) (ז) ולפיכך היתה צורת המעלה כמו שלקח קנת אלטבא ונתן אותה על המעלה עד שתשלים צורת הסולם וזה אי אפשר לציירו בפשוט אבל יובן בקירוב:

העזרה

מסורת הש"ס

א) [יומא טז.], ב) [ג"ז שם], ג) יומא טז. לא. זבחים נה:, ד) [יומא טז.], ה) יומא טז., ו) מנחות פה: קא., ז) יומא טז., ח) [סוכה נא:], ט) [נ"ל בראשונה], י) יומא טז., כ) נ"א עומדים, ל) שייך לע"ב, מ) נ"ל מפכים,

תורה אור השלם

1. וַיּוֹצִיאֵנִי אֶל הֶחָצֵר הַחִיצֹנָה וַיַּעֲבִירֵנִי אֶל אַרְבַּעַת מִקְצוֹעֵי הֶחָצֵר וְהִנֵּה חָצֵר בְּמִקְצֹעַ הֶחָצֵר חָצֵר בְּמִקְצֹעַ הֶחָצֵר: בְּאַרְבַּעַת מִקְצֹעוֹת הֶחָצֵר חֲצֵרוֹת קְטֻרוֹת אַרְבָּעִים אֹרֶךְ וּשְׁלֹשִׁים רֹחַב מִדָּה אַחַת לְאַרְבַּעְתָּם מְהֻקְצָעוֹת: יחזקאל מו כא, כב

הגהות הב"ח

(א) בפירוש ר"ש ד"ה ולא היו טרוטות וכו' עד עזרת ישראל היה כך לשון:

שיטה מקובצת

א] אמה וחצי אמה תיבת וגובה נמחק ועל תיבות גב המעלה היא נרשם למעלה נקודות להורות כי לפ"ד ראוי למחקן: ב] ושלחה אמה תיבת חצי נמחק: ג] השם להקל על תיבות על הזיזים נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ד] א' ובמקום ב' וכבר תיבות אחד ובמקום אחד נמחק: ה] מדמה ומס' זו אליבא דרבי אליעזר תיבת מכלל נמחק ותיבת מדמה ל"ש: ו] שש אמות אות כ' נמחק: ז] הכהנים במעלה גבוה אמה ועליה דוכן יש בו שלש מעלות ממעלה ודוכן רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה אחר:

פי' הרא"ש

ג **לפנים ממנו.** מחומת הר הבית: **סורג.** מחיצה עליה כמין סריגות המטה וסריגת חלונות שהן עשויין נקבים ולא פי' כמה היה בין מחיצות הר הבית ובין הסורג וגם לא פי' איך היה הסורג ומסתבר שהיה הולך על פני כל המזרח מצפון לדרום ואין טעם לצורך הסורג כי אין תוספת מעלת הקדושה מן הסורג ולפנים כי מחומת הר הבית עד החיל הקדושה א' אם לא שנעשה לנוי. ומצאתי כתוב שלהיתר טלטול בשבת נעשה וצריך לפרש זה הטעם דמחיצת הר הבית נעשית תחילה לכל הבניינים שבתוכו והו"ל הוקף ולבסוף פתח [דלא מהני] ואחר שנעשה הבניינים נעשה הסורג להקיף הר הבית לדירה להיותו פתוח ולבסוף הוקף א): **לפנים ממנו החיל עשר אמות.** לפנים מן הסורג לצד מערב היה מתחיל קדושת החיל שהיא למעלה מקדושת הבית כדתנן במסכת כלים [פ"א מ"ח] והיה רחבה עשר אמות עם כותל עזרת נשים: **וי"ב מעלות היו.** בחיל רום כל מעלה חצי אמה: **ושלחה.** מקום שדרך עליה כמו [ישעיה לב] משלחי רגל היה רחב חצי אמה כאורך רגל של אדם: **כל המעלות שהיו.** בהר הבית: **חוץ משל אולם.** שיש שם משלחה אמה ב): **חוץ משל אולם.** שהיה גובה הפתח מ' ורחבו עשרים: **היו להן שקופות.** היה להם משקוף ארוך ומונח על ב' מזוזות כעין שלנו חוץ משער טדי שהיו שם שתי אבנים מוטות זו ע"ג זו כזה שנעשה בהן נס. כדאיתא ביומא [דף לח.]: **ד כל הכתלים שהיו שם גבוהין היו.** כי השערים היו גבוהים עשרים אמה חוץ מחומה שהיא למעלה מן השערים גבוה מאד: **חוץ מכותל המזרחי.** של הר הבית שהיה נמוך לפי שכהן השורף את הפרה צריך שיראה

פי' הרא"ש (המשך)

פתח ההיכל בשעת הזית הדם כדכתיב [במדבר יט] והזה נכח פני אהל מועד והיה רואה מע"ג חומת הר הבית דרך שער עזרת נשים ושער העזרה את פתח אהל מועד אבל אם היה כותל מזרחית גבוה אע"פ שכל השערים מכוונים זה כנגד זה שער כהנים ועזרת הנשים ופתח ההיכל לא היה יכול לראות פתח ההיכל דרך השערים לפי שקרקע הר הבית גבוה והולך כ' אמה קודם שיגיע להיכל וגובה פתח המזרחי היה עשרים אמה הילכך היה צריך לראות פתח אהל מועד מע"ג הכותל דרך שאר השערים: **ה עזרת נשים היתה אורך קל"ה.** מן המזרח למערב: **על רוחב קל"ה.** מן הצפון לדרום הוא מונה והולך לפרנס הר הבית ממזרח למערב לכן קרי ליה אורך אע"פ שהאורך והרחב שוה: **ד' לשכות בד' מקצעות.** ג) מבחוץ כזה

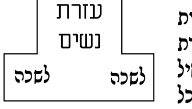

ולא היו מקורות בבית שני: ואין קטורות אלא שאינן מקורות שאין דבר מעכב את העשן מלעלות כדרכו: **ששם נזירים מבשלים שלמיהם.** דכתיב [יחזקאל מ"ו] ויאמר אלי אלה בית המבשלים אשר יבשלו שם משרתי הבית את זבח העם: **ומגלחים את שערם.** דכתיב [במדבר ו] וגלח הנזיר פתח אהל מועד ואמרי' בנזיר בפ' ג' מינין [מה.] וכי תעלה על דעתך שבפנים הוא מגלח לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני ממ"ה הקב"ה עושים ז) מגלח כשמתבשלים שנאמר בהן ושחטו פתח אהל מועד: **ומשלחין תחת הדוד.** יורה שמתבשלין בה השלמים כדכתיב [ויקרא ג] ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים: **כהנים בעלי מומין.** שאינן ראויין לעבודה בודקין העצים ואמרינן במנחות פרק כל קרבנות [פה:] לא שנו אלא לח אבל יבש גוררו וכשר:

לשכת מצורעים. מפרש בתוספתא למה נקראת כן על שם שמצורעים טובלין שם בשמיני לטהרתן כשבא להכניס ידיו ס) בהונות אע"פ שטבל מבערב: **וחלקה היתה.** עזרת נשים בראשונה שלא היה בה שום תקרה: **והקיפוה גזוזטרא.** ועשו זיזין בכותל סביב ועשו ע"ג תקרה. ומפרש בפרק בתרא דסוכה [דף נא:] בראשונה היו נשים מבפנים ואנשים מבחוץ ובאו לידי קלות ראש התקינו שיהא נשים יושבות מלמעלה ואנשים מלמטה בשמחת בית השואבה: **שעליהן הלוים אומרים בשיר.** שיר של שמחת בית השואבה כדמפרש בסוכה [ג"ז שם] אבל שיר הקרבנות היה אצל המזבח בעזרת כהנים: **אלא מוקפות כחצי** גורן עגולה כזו: ☜

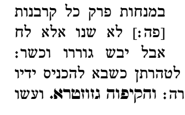

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ה מהל' בית הבחירה הל' ג:
ה ב מיי' שם:
ו ג מיי' שם פ"ו הל"א:
ז ד מיי' שם פ"ה הל"ה:
ח ה מיי' שם הלכה ב:
ט ו מיי' שם הלכה ה:
י ז מיי' שם פ"ו הל"ה:
יא ח מיי' שם פ"ה הל"ז:
יב ט מיי' שם הל' ח:
יג י מיי' שם הל' ט:
יד כ מיי' שם פרק ו הלכה ב:

א) ועי' בכ"מ הל' בית הבחירה פ"ה הל"ג מה שתמה ע"ז הטעם: ב) כדתנן לקמן פ"ג מ"ו: ג) עי' בתי"ט שמפרש שמצפנים היו: ד) נ"ל שצ"ל אלא בשלמים הכתוב מדבר מקום שהיה מבשל שם היה מגלח שנאמר כו': ה) לפנים למתן